FARKAS ÁRPÁD

A kortalan költő

Szilágyi Domokos ötvenéves lenne; társak, kik még vagytok, emlékezetére csendítsünk pohárt. Kor nélküli kortársunkká vált ő nekünk, kik keressük még egymás tekintetét a sűrűsödő időben, hol kézfogások izzanak át a velünk-tartasz-még határain, biccentések hullnak az együvé tartozás vállaira. Földi sejtekkel s égi csillagokkal társalkodó emberként sem volt ő kebelbéli barátom nékem, csak leszállt nagy néha valamely messziről érkező vonatról három-négy órai együtthallgatásra. Múlt ember amúgy is sűrűn lel barátra utókorában, én csak együtt hallgató társa voltam néki valami fémes kis zenéknek, miket vállaimra hullatott szimfóniájából a messzeségnek, honnan meghozták néha azok a vonatok. Csak ült órákon át felkalangyált lábbal lakásomon, s faggatózott a tekintete. Mély űrök keringtek hallgatása mögött, ültem hát véle szemben magam is hallgatagon, játszottunk azokkal az űrökkel, melyek táncra kértek, játszottunk szótlanul egy elhíresült verssel, melynek *A ló kérdez* volt a címe, s mely kérdésre válasz azóta sem érkezett. Lényeleme volt a játék, mondják közeli ismerői, istenem, de micsoda játék, mily csonttörő, életre-halálra menő vihánc, teszem hozzá, mit költészete villámos, s aztán egyre szűkülőbb tekintetéből olvasok. Játék és a mögötte nyíló távlatok, a messzeség kegyelme és az utak igézete fűtötte élete alkonyán; fehér inggallérban könyökölve vélem látni minden tovarobogó vonatablakban.

Útitársa is voltam néki, ha nem is a pálya íve hosszán, de rövidebb távon, át ama síkon, hol legnagyobb költőnknek kellett hullania; vonatablakból nézvén, s együtt hümmögvén ama satnya, szárközépig sem érő, június végi kukoricatáblát, hová tudós urak bújtatták volna pikák elől menekülő Petőfi Sándorunk. Őszi kukoricásban téblábolo filoszok vélhették csak, hogy e tájon veszély elől költő rejtőzhet; „Szemből halál!", írta ő két versében is egymás után, vállalván a nagy elődd kényszerű gesztusát. Avantgárd költő volt, minősíteném én is Méliusz Józseffel, előőrs, hadban a halállal, mert mit is jelent eme művészettörténeti címke?; előcsapatot mindközönségesen, melynek feladata jelenteni az ellenség állását, ha kell, ott is hagyva fogát. Belepusztult bizony, de csak miután leheletközelből fürkészte titkait — hány és hány verse lüktető tanúságtétel rá — s üreges tekintete mögött megpillantotta percre az ünnepet. E viaskodásból oly tág dimenziójú költészet született, mely levet magáról minden címkét, s egyetemes életerőt áraszt. Mert a kételkedés tudományának birtokában megtanulta a messziség hódításának és bűvölésének mesterségét, s nemcsak úgy, hogy minden hangszeren játszva, tizenkilencedik századi pátosszal vagy kortársi bádogdob-vakogással, szonettől szabadversig, ősi bájoló énekkel, vad, komor, torokhangú dallal és legényes csujogtatással, méltósággal hömpölygő muzsikával vagy pisztrángvillódzású zenékkel tudott megszólalni, de ismerte az etikai tartás távlatát is, miszerint belehalkulni, sőt belehalni lehet a szóba, de az igébe soha.

Lehetett bűvölő mágus, de az anyanyelven kívül udvarlója nem volt soha semminek. Fordított románból és angolból, a nagy játék kiegészítőjéül verset is faragott más nyelveken, de anyanyelvével szerelmetes vőlegényi viszonyban élt, szenvedélyesen hódolt és hódított, Arany János-i, sőt népköltészeti

mélységekből merítve új életre nem csupán néhány archaizálódott szavunkat, mint például a *jonhom* vagy az *imetten*, hanem a nyelv egész szellemét.

Fülünkben búcsúverseivel, gesztustöredékekből, titokzatos személyiséget körülglóriázó adomatörmelékekből szeretnénk néha visszarajzolni korán tűnt alakját, s nekem bizony úgy tetszik időnként, függőleges, emberformájú felhő járt közöttünk, huppanós lépteivel, elektromossággal telítetten, gyönyörű szikrák s villámok szálltak belőle —: versek. Sértett is, bántott is maga körül, igazul s igaztalanul, de hát mondám: nem volt udvarló költő, verset is egyet írt hajdanán csak ily szándékkal, ahhoz a dívához, kinek együtt tettük a szépet a kortárs vonaton, s aki a hozzá intézett, gyöngéden ironikus sorokról csak költőnk halála után hat évvel szerzett tudomást. Hát érdemes volt az is? — kérdezné ma fanyar, éles mosolyával.

„A vers volt az úr, én csak cifra szolga!" — hirdethette volna a nem Ady-hívő Szilágyi Domokos, mielőtt fennakadt egy csillagon huszonévesen sóhajtott óhaja: „Szeretnék élni 2000-ig". S lám, már csak évtized van addig, él s élni fog, míg véle él a nyelv, amelybe költözött, hiszen elérte már őt is az igaz költők sorsa —: az időtelenség.

(1988)

SZALAY FERENC RAJZA